

Семантика, системність та проблеми унормування терміна *писання* в українській лінгводидактиці

Оксана Василівна Туркевич

кандидат філологічних наук, доцентка кафедри українського прикладного мовознавства,
Львівський національний університет імені Івана Франка
(вул. Університетська, 1, 79000, Україна);
e-mail: turkevych@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-8392-6199>

Терміни методики викладання української мови як іноземної є частиною фахової мови української лінгводидактики, яка постійно розвивається, вбираючи нові спеціальні одиниці зі світової лінгводидактики, а також конкретизуючи вже наявні поняття. Нові сформовані мікросистеми термінів потребують унормування, уніфікації, а в основному – гармонізації, щоб узгодити їх з іншомовними відповідниками. Усе це зумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Термін *писання* в українській лінгводидактиці позначає продуктивний вид мовленнєвої діяльності, реалізований у вмінні фіксувати задумане за допомогою графічних символів і створювати текст у письмовій формі.

Метою розвідки є проаналізувати семантичну парадигму лінгводидактичного терміна *писання*, за різними критеріями виокремити видові терміни та конкретизувати обсяг понять, які вони позначають, а також запропонувати способи унормування та гармонізації досліджуваних терміноодиниць.

Для досягнення мети використано описовий метод та метод компонентного аналізу. Для порівняння українських та іншомовних відповідників застосовано елементи зіставного методу.

З метою унормувати фахову мову запропоновано вживати лише одиницю *писання*, яка закономірно доповнює систему видів мовленнєвої діяльності: читання, говоріння, слухання.

За критерієм «мети» виокремлено групу термінів: академічне, практичне і творче *писання*.

За іншими критеріями систематизовано різні види *писання* (наприклад, колективне, парне, індивідуальне; кероване, частково кероване, самостійне). Часто їхня форма ще не усталена у фаховій мові лінгводидактики.

Таким чином, здійснений аналіз продемонстрував закономірності формування парадигми терміна *писання* за різними ознаками і виявив проблемні моменти у становленні досліджуваної системи термінів. Запропоновані терміни (обсяг поняття яких визначено на основі того, як вони функціонують у лінгводидактиці) зі спробою окреслення дефініції можуть стати основою для унормування чи гармонізації.

Ключові слова: *писання, термін, лінгводидактика, унормування, гармонізація*

Термін *писання* в українській лінгводидактиці, зокрема у методиці викладання української мови як іноземної, позначає продуктивний вид мовленнєвої діяльності, що реалізується у вмінні спілкуватися з допомогою текстів у письмовій формі.

Опанувати *писання* означає засвоїти графічні символи, вміти з їх допомогою фіксувати задумане, що в результаті означає виробити вміння створювати текст на письмі. *Писання* також використовують як засіб формування різних підвидів мовної чи комунікативної компетенції. Цей термін також містить додатковий компонент значення – засіб визначення рівня володіння мовою.

Актуальність дослідити *писання* як спеціальну одиницю лінгводидактики зумовлена тим, що у фаховій мові лінгводидактики застосовують різні критерії для позначення різновидів *писання*, часто функціонують синонімічні варіанти з непрозорою семантикою, яка у процесі розвитку фахової мови утруднює професійну комунікацію. Проблемним є і родовий термін *писання*, який має варіант – *письмо*. Крім того існує невідповідність між українськими та іншомовними одиницями. Усе це потребує

уточнення, з метою унормувати та гармонізувати терміноодиниці.

В українській лінгводидактиці *писання* присвячено увагу в низці праць, зокрема Н. Станкевич розглядає способи, як навчити *письму* іноземних студентів (використовуючи також термін *писемне мовлення*) [3; 4], Ірина Зозуля, Ольга Новак, Олеся Присяжна [2] описують закономірності навчання *писемного мовлення* та його різновиди, О. Гладка [1] та Г. Швець [6] досліджують зміст терміна *творче письмо*. Відомими дослідницями технік засвоєння *писання* у польській лінгводидактиці є Е. Ліпінська (E. Lipinska) та А. Серетни (A. Seretny) [10]. Розвідка С. Суд (S. C. Sood) [11] присвячена аналізу *писання* в дидактиці англійської мови, О. Білаш (O. Bilash) [7] детально аналізує стадії засвоєння *писання* під час засвоєння мови як другої чи успадкованої.

Метою статті є проаналізувати термін *писання* у фаховій мові лінгводидактики, що передбачає з'ясувати семантичне наповнення терміна, окреслити його гіперо-гіпонімну парадигму, а також запропонувати способи унормування та гармонізації системи досліджуваних термінів.

У лінгводидактиці разом із *писанням* функціонує синонімічний термін *письмо* (який є значно активніше вживаний), проте, на наш погляд, термін *писання* логічно доповнює парадигму видів мовленнєвої діяльності (МД) – читання, слухання,

говоріння, а також відповідає вимогам до творення системи віддієслівних термінів-іменників на позначення процесу. Спеціальну одиницю *письмо* вживають на позначення системи умовних графічних знаків. «Письмо – знакова система фіксації мови на площині за допомогою умовних графічних елементів двох вимірів для передавання інформації на віддалі й закріплення її в часі» [5].

Ще один синонім до терміна *писання* – *писемне мовлення* (у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти – *written production* [8]). На наш погляд, *писання* можна вважати частковим синонімом до терміносполуки *писемне мовлення*, в контексті, коли *писання* є засобом комунікації, «продукування» мовлення, а не засобом «опанування» мови.

Специфіка терміна *писання* в тому, що він акумулює кілька значень, які передають його багатогранний зміст, наприклад, студент опановує *писання* – і одночасно формує (чи застосовує) орфографічну компетентність, яка визначає здатність сприймати і продукувати літери та інші символи, правильно писати слова; студент створює текст – і з цим пов'язаний увесь комплекс вмінь «продувати» текст у письмовій формі, що передбачає володіння граматичною, лексичною, стилістичною компетентністю тощо.

Усю різноманітність термінів, до складу яких входить спеціальна одиниця *писання* можна погрупувати за різними критеріями. Загалом важливими є такі чинники: текст, автор-читач, мета. Відповідно можна сформувати родово-видову парадигму: практичне/академічне/творче *писання*.

Практичне писання – *писання*, яке є процесом і результатом фіксування/передавання інформації, соціально важливої для студента. Часто в дорослій аудиторії практичне *писання* важливе з огляду на професійну діяльність. Відповідно «до практичного належать такі жанрові типи текстів: ділові й приватні листи, різні види документів (заява, оголошення, резюме, аплікаційна форма, автобіографія, контракт та ділова угода, інструкція і под.) [4, с. 203]. Англомовними відповідниками до цього терміна є *writing for specific purposes, professional writing*.

Академічне писання – *писання*, яке є процесом чи результатом фіксування/передавання інформації, важливої для навчання. Академічне *писання* важливе також в тому аспекті, коли воно є частиною науково-освітньої діяльності студентів. «Це різні твори, статті, звіти, тексти доповідей і презентацій, виклади-перекази прочитаного або прослуханого тощо» [4, с. 203]. Англомовним відповідником є спеціальна одиниця *academic writing*.

У лінгводидактиці функціює ще один різновид *писання* – *творче (креативне) писання*. Узагальнено можна зазначити, що це *писання*, яке є процесом чи результатом фіксування/передавання інформації, думок, ідей у вільній формі. Щодо прикметника у складі словосполучення, то існують два варіанти: творчий і креативний. У контексті гармонізації, якщо існує український варіант (у нашому випадку – прикметник *творчий*), який точно передає значення, то іншомовний можна не вживати. Англійським відповідником є терміноодиниця *creative writing*. У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти також вживають терміносполуку *imaginative writing* [8, с. 61]. На наш погляд, розрізнення таких термінів може бути зумовлене тим, що значення терміна *творче писання* неоднозначно трактують лінгводидакти. Деколи його витлумачують, як *писання* в довільній формі, без ніяких вимог (наприклад, на протиположному академічному), а деколи – як *писання* у художньому стилі (у жанрах епосу, лірики чи драми).

Ми дотримуємося погляду, що «креативне *писання* – зафіксовані в текстах різних видів особисті враження. Це можуть бути описи, починаючи від простої повсякденної інформації та закінчуючи різноманітними темами, пов'язаними зі сферами зацікавлення, цікаві історії та описи досвіду; типи текстів: від щоденникових записів, коротких, уявних біографій, простих віршів до добре структурованих та розвинених описів та образних текстів. За дискурсивним критерієм – від простих фраз чи слів, через зв'язний текст до тексту, який відповідає вимогам відповідного жанру і який є чітко структурований і „плавний”. Мова тексту – від базової лексики і простих речень до впевненого особистого природного стилю» [8, с. 76] (переклад автора).

Г. Швець проаналізувала і зробила висновки, що «критерії виокремлення творчого *письма* загалом збігаються: цей вид роботи позначає написання оригінальних текстів, створення яких вимагає уяви, образного мислення, творчого ставлення до мови [6, с. 6]. Творче *писання* – «вільне», бо студент може самовиразитися так, як він хоче. Хоча це теж не означає, що з навчальною метою не будуть визначені деякі вимоги до форми чи до змістового наповнення.

Опозиція **вільне писання – контрольоване писання** є важливою у процесі опанування досліджуваного виду діяльності. Зазвичай *вільне писання (free writing)* – це *писання* без усіляких вимог до змісту чи форми. Часто на практиці його застосовують у мозковій атаці чи інших завданнях, що мають на меті зібрати якісь думки, ідеї тощо. Контрольоване *писання (controlled writing)* – *писання* за відповідними критеріями, вимогами. На практиці воно може бути одним з етапів навчального процесу, коли студенти поступово опановують навички *писання*. Іншою його назвою є *кероване писання*.

За різними критеріями можна виділити й інші види писання. Таблиця № 1 їх демонструє.

На основі цієї інформації спостерігаємо усю різноманітність понять, які є активно використовуваними елементами фахової мови лінгводидактів, проте потребують чіткого мовного втілення в терміноодинацях (наприклад, кероване чи контрольоване писання).

Коли метою є навчити писання як мети, то потрібно втілити спеціальні методичні прийоми, які умовно поділяють на передписання, власне писання та післяписання. Щоби чітко окреслити обсяг поняття кожного з термінів, розглянемо, як методично ці стадії можуть бути реалізовані.

У межах передписання Е. Ліпінська [9, с. 11], С. Суд [11], О. Білаш [7, с. 2-3] пропонують втілити різні види діяльності: опрацювати правила творення відповідної форми, попрацювати з прикладами, зробити вправи на основі текстів-моделей (наприклад, для читання, слухання і перекладу чи у формі класичного диктанту), зібрати ідеї, і за потреби – вивчити / активізувати мовний матеріал, який буде потрібний для створення тексту.

Таким чином, **передписання** (*pre-writing, pre-writing phase*) – це перша підготовча стадія у навчанні писання, коли студенти, виконуючи різні завдання, готуються до створення тексту.

На стадії власне писання студенти тренуються писати у групі (чи у парі), тобто разом створюють якісь елементи тексту, обговорюють це, пишуть першу версію, виправляють її з допомогою вчителя, можуть писати другу версію [9, с.11]. Тому **власне писання** (*while-writing, writing phase*) – це друга стадія у навчанні писання, коли студенти створюють свої тексти, поступово переходячи

від керованого (часто з допомогою вчителя) до самостійного писання.

На останньому етапі студенти можуть презентувати свій текст, робити самоаналіз, індивідуально (у парах чи у групах) виправляти помилки, удосконалювати текст. Якщо є можливість поширити текст, подарувати чи опублікувати його, – усе це особливо мотивуватиме студентів. Тобто **післяписання** (*post-writing phase*) – це завершальна стадія у навчанні писання, коли студенти презентують текст, отримують зворотний зв'язок від вчителя, а також можуть публічно поширювати текст.

Усі ці стадії – методично важливі та номіновані відповідними термінами, формують особливу гіпонімну групу, виокремлену за критерієм послідовності. Як видно із прикладів у цій мікросистемі українські відповідники достатньо добре гармонізовані з англійськими.

Таким чином, термін *писання* як спеціальна одиниця української лінгводидактики охоплює широке поняття – як засіб вивчення мови та різновид спілкування. Його синонімічні одиниці такі, як *письмо* чи *писемне мовлення*, на наш погляд, хоч і продовжують бути активними, потребують унормування. Запропонована видова парадигма понять, яку сформував термін *писання*, має доволі розмиті форми, уніфікація яких теж позитивно вплинула би на розвиток фахової мови лінгводидактики. Окремі одиниці ще не цілком узгоджені з англійськими варіантами, тому запропоновані форми можуть стати основою для гармонізації. Дослідження периферійної системи термінів (зокрема термінів-дієслів, використовуваних у формулюванні завдань чи вправ), які стосуються навчання писання, є перспективою подальших досліджень.

Критерій	Вид писання		
	колективне (групове)	парне	індивідуальне
За кількістю учасників			
За ступенем самостійності	контрольоване (кероване)	частково контрольоване (частково кероване)	самостійне
За місцем	в аудиторії (у класі)	домашнє	
За навчальною метою	як окремий вид діяльності	як пов'язана діяльність (наприклад, разом із читанням)	
За способом фіксації	від руки	друковане	
За способом зберігання	на папері	на електронному носії	у мережі онлайн

Табл. 1. Види писання у методиці викладання української мови як іноземної

Список літератури

1. Гладка, О. В. (2015). Розвиток умінь креативного письма на заняттях з іноземної мови. *Наукові записки. Серія Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград, 136, 424–429.
2. Зозуля, І., Новак, О., Присяжна, О. (2015). Формування навичок письмового мовлення в іноземних студентів. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 11, 169–176.
3. Станкевич, Н. І. (2009). Розвиток писемного мовлення у студентів-іноземців. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 4, 226–237.
4. Станкевич, Н. І. (2013). Творче письмо в навчанні української мови студентів-іноземців. *Studia Ukrainica Posnaniensia. Poznan*, Vol. I, 201–208.
5. Українська мова. Енциклопедія (2000). Retrieved from: <http://litopys.org.ua/ukrmoiva/um68.htm>
6. Швець, Г. Д. (2019). Творче письмо: кореляція різних значень терміна. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 14, 56–68.
7. Bilash, O. (2013). The ABCs of writing. Retrieved from: https://bestofbilash.ualberta.ca/ABCsofWriting_BSLIM.pdf
8. Common European Framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors. Provisional Edition. (2017). Retrieved from: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>
9. Lipińska, E. (2016). Pisanie – sprawność niezbędna w kształceniu językowym. *Języki Obce w Szkole*. Warszawa, 2, 9–14.
10. Lipińska, E., Seretny, A. (2005). ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. Kraków: Universitas.
11. Sood, S. C. (2017). Teaching writing to second/foreign language learners: writing skills, learners' problems and how to deal with them. Retrieved from: <http://www.fortell.org/content/teaching-writing-secondforeign-language-learners-writing-skills-learners%E2%80%99-problems-and-how>

References

1. Gladka, O. V. (2015). Rozvy`tok umin` kreaty`vnogo py`s`ma na zanyattyax z inozemnoyi movy`. *Naukovi zapy`sky`. Seriya Filologichni nauky` (movoznavstvo)*. Kirovograd, 136, 424–429. [in Ukrainian].
2. Zozulya, I., Novak, O., Pry`syazhna, O. (2015). Formuvannya navy`chok py`s`movogo movlennya v inozemny`x studentiv. *Teoriya i prakty`ka vy`kladannya ukrayins`koyi movy` yak inozemnoyi*. L`viv, 11, 169–176. [in Ukrainian].
3. Stankevych, N. I. (2009). Rozvy`tok py`semnogo movlennya u studentiv-inozemciv. *Teoriya i prakty`ka vy`kladannya ukrayins`koyi movy` yak inozemnoyi*. L`viv, 4, 226–237. [in Ukrainian].
4. Stankevych, N. I. (2013). Tvorche py`s`mo v navchanni ukrayins`koyi movy` studentiv-inozemciv. *Studia Ukrainica Posnaniensia. Poznan*, Vol. I, 201–208. [in Ukrainian].
5. Ukrayins`ka mova. Ency`klopediya (2000). Retrieved from: <http://litopys.org.ua/ukrmoiva/um68.htm> [in Ukrainian].
6. Shvecz`, G. D. (2019). Tvorche py`s`mo: korelyaciya rizny`x znachen` termina. *Teoriya i prakty`ka vy`kladannya ukrayins`koyi movy` yak inozemnoyi*. L`viv, 14, 56–68. [in Ukrainian].
7. Bilash, O. (2013). The ABCs of writing. Retrieved from: https://bestofbilash.ualberta.ca/ABCsofWriting_BSLIM.pdf [in English].
8. Common European Framework of reference for languages: learning, teaching, assessment. Companion volume with new descriptors. Provisional Edition. (2017). Retrieved from: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989> [in English].
9. Lipińska, E. (2016). Pisanie – sprawność niezbędna w kształceniu językowym. *Języki Obce w Szkole*. Warszawa, 2, 9–14. [in Polish].
10. Lipińska, E., Seretny, A. (2005). ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego. Kraków: Universitas. [in Polish].
11. Sood, S. C. (2017). Teaching writing to second/foreign language learners: writing skills, learners' problems and how to deal with them. Retrieved from: <http://www.fortell.org/content/teaching-writing-secondforeign-language-learners-writing-skills-learners%E2%80%99-problems-and-how> [in English].

Туркевич Оксана Васильевна, кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского прикладного языкознания, Львовский национальный университет имени Ивана Франко (ул. Университетская, 1, 79000, Украина); e-mail: turkevych@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-8392-6199>

Семантика, системность и проблемы нормирования термина письмо в украинской лингводидактике

Термины методики преподавания украинского языка как иностранного являются частью профессионального языка украинской лингводидактики, которая постоянно развивается, впитывая новые специальные единицы из мировой лингводидактики, а также конкретизируя уже имеющиеся понятия.

Новые микросистемы терминов потребуют нормализации, унификации, а в основном – гармонизации, чтобы согласовать их с иноязычными вариантами. Все это обуславливает актуальность предлагаемого исследования.

Термин *письмо* в українській лінгводидактиці означає продуктивний вид речової діяльності, реалізований в умінні фіксувати задумане з допомогою графічних символів і створювати текст в письмій формі.

Ціль пропонованого дослідження – проаналізувати семантичну парадигму лінгводидактичного терміна *письмо*, по різних критеріях виділити видові терміни і описати поняття, які вони означають, а також запропонувати способи нормалізації і гармонізації понять.

Для досягнення цілей використано описательний метод і метод компонентного аналізу. Для порівняння українських і іноземних варіантів застосовано елементи сопоставительного методу.

Термин *письмо* означає продуктивний вид речової діяльності, реалізований в умінні фіксувати задумане з допомогою графічних символів і створювати текст в письмій формі.

З метою урегулювати професійний мовний пропозиції використано тільки одиницю *письмо* (укр. *писання*), яка закономірно доповнює систему видів речової діяльності: читання, мовлення, слухання.

По критерію «целі» виділяється група термінів: академічне, практичне і творче письмо.

По інших критеріях систематизовано різні види письма (наприклад, колективне, парне, індивідуальне; управляєме, частково управляєме, самостійне). Часто їх форма ще не встановилася в професійній мові лінгводидактів.

Таким чином, аналіз продемонстрував специфіку формування парадигми терміна *письмо* по різних ознаках і виявив проблемні моменти в становленні досліджуваної системи. Пропоновані терміни (об'єм поняття яких визначено на основі того, як вони функціонують в лінгводидактиці) з спробою визначення дефініції можуть стати основою для нормування або гармонізації.

Ключові слова: *письмо, термін, лінгводидактика, нормування, гармонізація*

Oksana Turkevych, PhD in Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian Applied Linguistics, Ivan Franko National University of Lviv (1 Universitetska Street, 79000, Ukraine); e-mail: turkevych@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-8392-6199>

Semantics, systematicity and problems of standardization of the term writing in Ukrainian language education

The terms of Ukrainian language education (in particular, methods of teaching Ukrainian as a foreign language) are part of a professional language that is constantly evolving, absorbing new concepts from world didactics and specifying existing ones. The newly formed microsystems of terms need to be standardized, unified, and mostly harmonized in order to coordinate them with foreign equivalents. All this determines the relevance of the proposed study.

The purpose of the article is to analyze the semantic paradigm of the term *writing*, to distinguish specific terms and describe the concepts they denote, as well as to suggest ways of terminology standardization and harmonization.

To achieve this goal, a descriptive method and a method of component analysis were used. Elements of the comparative method were used to compare Ukrainian and foreign equivalents.

The term *writing* in Ukrainian language education denotes a productive type of speech activity. Mastering writing means mastering graphic symbols, being able to use them to capture the idea, and as a result – to develop the ability to create text.

In order to standardize the professional language, it is proposed to use a special unit of writing, which naturally complements the system of speech activities: reading, speaking, listening.

According to the criterion of «goal», a group of terms is distinguished: academic, practical and creative writing.

According to other criteria, different types of writing are systematized (for example, collective, pair, individual; controlled, partially controlled, independent). Often their form is not yet established in the professional language.

Thus, the analysis showed the patterns of formation of the paradigm of the term *writing* on various grounds and revealed problematic moments in the formation of the analyzed system of terms.

The proposed terms (the scope of which is defined on the basis of how they function in language education) with an attempt to outline the definition can be the basis for terminology standardization and harmonization.

Key words: *writing, term, language education, standardization, harmonization*

Стаття надійшла до редколегії 26.12.2020